

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav veřejné správy a práva

Rovné příležitosti ve veřejné správě

Bc. Simona Pokorná

Bakalářská práce

2009

University of Pardubice
Fakulty of economy and administration
Department of public administration and law

Equal rights in public administration

Bc. Simona Pokorná

Bakalářská práce

2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Simona POKORNÁ**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa**

Název tématu: **Rovné příležitosti ve veřejné správě**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Úvod - cíl práce a metodika

- 1) genderová problematika
- 2) rovné příležitosti ve veřejné správě
- 3) gender budgeting
- 4) rovný přístup v praxi

Závěr

Rozsah grafických prací: —
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

ČERMÁKOVÁ, Marie. Souvislosti a změny genderových diferencí v české společnosti v 90. letech. Praha, 2000.

FOLTYSOVÁ, Michaela, PAVLÍK, Marek, SIMERSKÁ, Lenka. Rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů. Praha, 2007. 75 s.

ASKLÖF, Cecilia, STRANDBERG, Helena, WENANDER, Karin. Plán rovnosti žen a mužů. Praha, 2003. 53 s.

ASKLÖF, Cecilia, STRANDBERG, Helena, WENANDER, Karin, HEDMAN, Birgitta. Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů. Praha, 2003. 58 s.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Tomáš Šimek
Ústav veřejné správy a práva

Datum zadání bakalářské práce: 2. května 2008

Termín odevzdání bakalářské práce: 1. května 2009

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

prof. PhDr. Karel Lacina, DrSc.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 21. července 2008

Mé poděkování za námět k této práci patří JUDr. Dagmar Zelenkové. Dále bych chtěla poděkovat za poskytnutí informací a materiálů pro tuto práci zaměstnancům obecního úřadu a základní školy Radostín nad Oslavou. Za ochotu a odborné vedení děkuji Mgr. Tomáši Šimkovi.

Anotace

Bakalářská práce pojednává o rovných příležitostech mužů a žen ve veřejné správě v oblasti genderového rozpočtování. Práce objasňuje teoretický základ genderového rozpočtování v České republice a upozorňuje na mezinárodní souvislosti rovných příležitostí. Praktická část obsahuje genderovou analýzu rozpočtu obce, včetně zhodnocení a doporučení.

Klíčová slova

Rovné příležitosti, genderové rozpočtování, gender mainstreaming

Annotation

Bachelor's thesis, entitled Equal opportunities between men and women in public administration deals with gender budgeting. Work clarify theoretical basis of gender budget procedure in the Czech Republic and alert on the international connections of equal opportunities. Practical part contains gender analyse of budget of the village including valuation and recommendation.

Keywords

Equal rights, gender budgeting, gender mainstreaming

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 14. dubna 2009

Souhrn

Bakalářská práce nazvaná Rovné příležitosti mužů a žen ve veřejné správě se zabývá genderovým rozpočtováním, tedy rozpočtováním z hlediska rovnosti mužů a žen v České republice na konkrétním případu obce Radostín nad Oslavou. Práce je rozčleněna na část teoretickou a praktickou.

Teoretická část v oblasti genderové problematiky vymezuje samotný pojem gender. Upozorňuje na přítomnost genderových stereotypů a na jejich vlivy. Zdůrazňuje přínosy genderové rovnosti a význam genderových statistik. V rámci rovných příležitostí ve veřejné správě tato práce seznamuje se směrodatnými dokumenty, s institucionálními mechanismy a s cíli politiky rovných příležitostí v České republice v souvislosti s mezinárodní legislativou rovnosti obou pohlaví. Jako protiklad rovnosti je zde objasněn termín diskriminace a její diskriminační souvislosti.

Samotné genderové rozpočtování se odvíjí od principu gender mainstreamingu. Důležitou roli zde hrají principy a nástroje gender budgetingu a rozpočtový proces obce vymezený zákonem o obcích.

Praktickou část představuje genderová analýza rozpočtu obce Radostín nad Oslavou, kraj Vysočina. Jedná se o analýzu výdajů obce během posledních pěti let na základě subjektivního hodnocení výdajů a hodnocení všech příjemců.

Tato práce přináší teoretický základ pro genderové rozpočtování, jiný úhel pohledu na rozpočet obce, na proces rozhodování o finančních prostředcích obce a z daného stavu vyvozuje možnosti zlepšení v rámci genderové rovnosti.

Summary

Bachelor's thesis, entitled Equal opportunities between men and women in public administration deals with gender budgeting, therefore budgeting in terms of equality between men and women in the Czech republic, based on the specific example of municipality Radostín nad Oslavou. The work is divided into theoretical and practical part.

The theoretical part in the field of gender defines the concept of gender. It indicates the presence of gender stereotypes and their effects. It stresses the benefits of gender equality and the importance of gender statistics. In the context of equal opportunities in public administration, this work presents the authoritative documents, the institutional mechanisms and policy objectives of equal opportunities in the Czech republic in the context of international legislation of equality between the sexes. As opposed to equality, there is clear the term discrimination and discriminatory context. The gender budgeting is based on the principle of gender mainstreaming. Principles and implements of gender budgeting together with financial process of a municipality defined by the law on municipalities play an important role.

The practical part is a gender budget analysis of the village Radostín nad Oslavou, Vysočina Region. It is an analysis of spending the village during the last five years on the basis of subjective evaluation of costs and evaluation of all beneficiaries.

This work provides a theoretical basis for gender budgeting, another angle on the budget of the municipality, the process of deciding on the funding community and from the given state it considers the possibilities of improvement in the context of gender equality.

I. Úvod	1
II. Teoretická část	3
1. Genderová problematika	3
1.1 Pojem gender	4
1.1.1 Biologický determinismus	5
1.1.2 Sociální konstruktivismus	5
1.2 Genderové stereotypy	6
1.3 Genderová rovnost	7
1.4 Genderová statistika	7
1.5 Gender studies	7
2. Rovné příležitosti ve veřejné správě	8
2.1 Rovné příležitosti	9
2.2 Směrodatné dokumenty zakotvení rovných příležitostí v České republice	11
2.3 Institucionální mechanismy rovných příležitostí v České republice	12
2.4 Cíle politiky rovných příležitostí v České republice	12
2.5 Mezinárodní legislativa ve vztahu k rovnosti obou pohlaví	13
2.6 Diskriminace	14
2.6.1 Legislativní zákaz diskriminace v České republice	15
2.6.2 Vzdělání jako nástroj diskriminace a nerovnosti?	15
3. Gender budgeting	16
3.1 Gender mainstreaming	17
3.2 Principy gender budgetingu	17
3.3 Nástroje gender budgetingu	17
3.4 Rozpočtový proces	18
3.5 Obec a rozpočtování v zákonu o obcích	20

III. Praktická část	22
4. Genderové rozpočtování v praxi	22
4.1 Metodika praktické části	23
5. Obec Radostín nad Oslavou	24
5.1 Zastupitelstvo obce Radostín nad Oslavou	25
5.2 Základní škola Radostín nad Oslavou	27
6. Genderová analýza rozpočtu obce	29
IV. Závěr	45
Seznam použité literatury	47
Seznam tabulek	50

I. Úvod

Bakalářská práce rozebírá problematiku rovných příležitostí mužů a žen ve veřejné správě v oblasti genderového rozpočtování. Námět této práce mi doporučila JUDr. Dagmar Zelenková, členka Rady pro rovné příležitosti, úřad vlády.

Cílem této práce je upozornit na význam genderového kritéria při sestavování rozpočtu a na příkladu genderové analýzy rozpočtu obce Radostín nad Oslavou poukázat na pozitiva, která genderové rozpočtování přináší. Tato analýza představuje základ pro další činnost obce v rámci genderově správného rozpočtování.

Genderovou analýzu obce jsem na základě doporučení provedla metodou subjektivního hodnocení výdajů a hodnocení všech příjemců.

Práce se skládá z části teoretické a praktické. Obsah tvoří šest kapitol, které se dále člení na podkapitoly.

První kapitola nazvaná genderová problematika objasňuje pojem gender, jeho možné chápání a vysvětlení z různých úhlů pohledu. Dále připomíná problém související s genderovými stereotypy, které ve společnosti přetrvávají a narušují vývoj genderové rovnosti. V souvislosti s genderovou rovností je zde uvedena správná podoba genderové statistiky jako základu nestranného rozhodování. Genderovými tématy se zabývá vědecká odborná disciplína Gender studies.

Druhá kapitola pojednává o rovných příležitostech ve veřejné správě. Přibližuje samotný pojem rovných příležitostí, výhody rovnosti obou pohlaví a kritické oblasti výskytu nerovnosti. V České republice politiku rovných příležitostí podporují směrodatné dokumenty a institucionální mechanismy, které společně formují cíle této politiky. Díky vstupu České republiky do Evropské unie a díky přijetí směrnic EU v otázce rovnosti mužů a žen se projevil pozitivní vliv podpory rovných příležitostí. Tato kapitola obsahuje také definici diskriminace jako protipólu rovnosti, poukazuje na formy diskriminace, její typy a legislativní ukotvení zákazu diskriminace v ČR. Jako příklad projevu diskriminace a nerovnosti uvádím vzdělání.

Třetí kapitola s názvem gender budgeting vysvětluje podstatu genderového rozpočtování založenou na principu gender mainstreamingu. Zdůrazňuje principy a nástroje gender budgetingu, osvětluje postup při sestavování rozpočtu obce a upozorňuje na zákon o obcích, který vymezuje kompetence a pole působnosti obce při rozpočtování.

Čtvrtá kapitola se soustředí na implementaci genderového rozpočtování v praxi a připomíná okolnosti, na které by při genderové analýze rozpočtu nemělo být zapomenuto. Ukazuje dva základní přístupy k aplikaci genderové analýzy. Podkapitola shrnuje postup při analyzování rozpočtu obce Radostín nad Oslavou v posledních pěti letech.

Pátá kapitola popisuje obec Radostín nad Oslavou z demografického hlediska, seznamuje se složením zastupitelstva obce a s místní základní školou, která představuje výrazného příjemce investičních prostředků obce.

Šestou kapitolu tvoří genderová analýza výdajů obce za posledních pět let. Tabulkově uspořádané položky výdajů jsou vyhodnoceny z hlediska primárního a sekundárního příjemce. Tabulky jsou uspořádány podle jednotlivých let 2004-2008. Orientační ukazatel představuje procentní podíl výdaje určený jednomu z pohlaví vzhledem k celkovým výdajům obce v daném roce.

II. Teoretická část

1. Genderová problematika

Pojem gender je nutné chápat v kontextu doby, společnosti a kultury, ve které je používán.¹ Atributy, které v naší kultuře spojujeme se ženami, mohou být v jiných kulturách považovány za mužské a naopak. Významnou roli zde sehrává náboženství a mnoho dalších vlivů. Rozvoj společnosti vedl k přehodnocení prakticky všech dosud fungujících pravidel. Změnil se tedy i pohled na sociální vědy, na fungování lidské společnosti a na člověka jako jednotlivce.

Tento vývoj se dotkl také podstaty a charakteru tzv. genderového řádu, respektive představ o mužích, ženách, jejich vztazích a postavení. Středoevropskou civilizaci ovlivnil názor předkládaný Biblií. Bůh stvořil muže a ženy, přisoudil jim ve společnosti specifické postavení a poslání, které se odvíjí od jejich rozdílných reprodukčních schopností. Ženy přijaly submisivní postavení, podpořené jednou z teorií o stvoření muže a ženy. První existoval Adam. Evu stvořil Bůh z Adamova žebra. Ženy obecně pocházejí od muže. O jejich existenci rozhodla bytost mužského pohlaví – Bůh, přísluší jim tedy podřízené postavení. Velice často bývají citovány výroky, že muž je obrazem a odleskem slávy boží, kdežto žena je odleskem slávy mužovy. Žena byla stvořena pro muže.² Výklad o přirozené podřízenosti ženy muži podle náboženské teorie společnost přijala, ačkoliv nepocházel z pramenného materiálu a nebyl ničím fakticky podložen.

Moderní společnost však vyžadovala vědecké důkazy. V devatenáctém století, vývojem společnosti, vlivem vědeckého pokroku spojeného s vynálezy všeho druhu, vlivem revolucí, vlivem demokratického myšlení a mnoha dalších aspektů, se zformovala představa stejných práv a povinností pro každého člověka. Myšlenka rovnosti pocházela především ze strany žen a rozvíjejícího se ženského hnutí. Ženy požadovaly „rovnost v odlišnosti“.

Hlavní impulsem se pro ženy stala potřeba ekonomické samostatnosti v souvislosti s proměnou představ žen o jejich způsobu života.³ Tovární výroba, rostoucí potřeba peněz, nutnost vyšší kvalifikace, pravomoc zasahovat do společenského dění a další důvody podnítily emancipační ženské úsilí.

¹ CONNELL, R. W. (2002): *Gender*. Cambridge: Polity Press. s. 82.

² PERNOUDOVÁ, Regine. *Žena v době katedrál*. Praha, 2002. s. 138.

³ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001. s. 175.

Postavení ženy se proměňovalo společně s proměnou společnosti. Nesrovnatelná byla například pozice ženy ve feudalismu a v 19. století.⁴ Dějiny obecně interpretovaly mužský element jako hnací sílu historických změn, zatímco ženám přisuzovaly dějinnou kontinuitu. Ženy se však aktivně podílely na historických změnách.

Společnost zatěžovaly přežívající předsudky a konzervativní názory vůči nepriviligovaným skupinám obyvatel, do nichž byly často zahrnovány i ženy.⁵ Od konce 30. let 19. století byly položeny základy vyššího dívčího školství a národního vzdělávání vůbec. Hlavní roli zde hrála ženská hnutí.⁶ Ideou ženských hnutí se stalo zvyšování kvalifikace žen pro povolání.⁷ Již v druhé polovině 19. století bylo zřejmé, že vzdělaná žena je přínosem jak pro rodinu, tak pro společnost.

Ženskou emancipaci 19. století podpořili, ne však ve velké míře, pokrokově smýšlející muži.⁸ Ženský element postupně pronikl na univerzity i do politiky. V Československé republice ženy získaly volební právo. Teoretická rovnoprávnost však nebyla aplikována v praxi.⁹ Doby válečné ve 20. století vždy odsunuly tuto problematiku do ústraní. Problém nerovnosti provází i 21. století, avšak společnost se ho snaží aktivně řešit a uvědomuje si pozitiva, která přináší rovné příležitosti pro muže i ženy.

1.1 Pojem gender

V češtině není doporučeno pojem gender překládat, neexistuje zde slovo s ekvivalentním významem. Označení genderu ve smyslu rod není přesné, neboť v češtině označuje nejen pohlaví, sex, ale i rodinu v genealogickém smyslu.

Gender představuje kulturně-sociální koncept, který vyjadřuje myšlenku, že lidské bytosti lze dělit na dvě skupiny – ženy a muže. Ty jsou definovány protikladně a hierarchicky, přičemž jim jsou přisuzovány odlišné charakteristiky, schopnosti a další sociální atributy, které v našem kulturním pojetí vesměs zvýhodňují muže.¹⁰

⁴ PERNOUDOVÁ, Regine. *Žena v době katedrál*. Praha, 2002. s. 174.

⁵ MALINSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. s. 95.

⁶ Z ženských hnutí se vyvinula teorie feminismu.

⁷ HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha, 1999. s. 75.

⁸ Gustav Amerling, T. G. Masaryk.

⁹ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001. s. 212.

¹⁰ SMETÁČKOVÁ, I. *Příručka pro genderově citlivé vedení škol*. Otevřená společnost, Praha, 2007. s. 7.

Pohlaví a sex jsou kategorií biologickou. Používáme ji, pokud hovoříme o základních fyziologických rozdílech mezi muži a ženami, tj. zejména o rozdílech, které se týkají pohlavních orgánů a reprodukčních dispozic. Pohlaví se vztahuje k tomu, co vytváří muže a ženu biologicky.¹¹

1.1.1 Biologický determinismus

Alternativní objasnění pojmu gender přináší teorie biologického determinismu. Genderové rozdíly odvozuje od pohlavních rozdílů mezi muži a ženami. Protože mají muži a ženy jiné pohlavní orgány, jsou z podstaty rozdílní, a z těchto rozdílů vyplývá i jejich rozdílné postavení ve společnosti. Společenské nerovnosti nejsou nic nepřirozeného a snahami o jejich zmenšení jde společnost proti přírodě. Představy o biologických rozdílech se více méně nemění, ale představy o tom, co je to muž a žena, jsou velmi pestré. S vysvětlením vývoje těchto představ si biologický determinismus nedokázal poradit.¹²

1.1.2 Sociální konstruktivismus

Sociální konstruktivismus kulturně a historicky se měnící představy o ženách a mužích vysvětluje tak, že ženami a muži se nerodíme, ale stáváme. Základem je gender, který nám ukazuje, že naše představy o mužích a ženách stojí na protikladném vymezení maskulinity a femininity. Lidé pak používají toto základní schéma pro rozlišování dvou skupin lidských bytostí, kterým jsou přisuzovány jiné povinnosti, aktivity či postavení.¹³

Gender je ze své podstaty koncept vztahový. Maskulinita má smysl jen ve vztahu k femininitě a naopak. Je však důležité si uvědomit, že v naší kultuře neexistuje jen jedna univerzální představa o maskulinitě (pouze jedna mužská role) a femininitě (pouze jedna ženská role).

Gender jako jedna z nejzákladnějších společenských struktur ovlivňuje prakticky veškeré naše sociální chování. Jako jedinci s konkrétními genderovými identitami¹⁴ žijeme ve společnosti a dochází zde k interakcím s institucemi jako je rodina, škola, pracovní trh apod. Genderově strukturovaný přístup těchto institucí se pak odráží v rozdílném chování vůči mužům a ženám. Gender výrazně ovlivňuje naše životy, představuje mocný společenský

¹¹ VĚŠÍNOVÁ, Eva, MAŘÍKOVÁ, Hana. *Společnost mužů a žen z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 10.

¹² SMETÁČKOVÁ, I. *Příručka pro genderově citlivé vedení škol*. Otevřená společnost, Praha, 2007. s. 8

¹³ Tamtéž. s. 9.

¹⁴ CONNELL, R. W. (2002): *Gender*. Cambridge: Polity Press. s. 88-91.

koncept, ale není v každé situaci stejně důležitý. V kontextu pak může mít větší význam věk, rasa atd., avšak s těmito kategoriemi se gender vždy protíná.

Gender se promítá do fungování vztahů žen a mužů v různých skupinách, do formování a reprodukování společenské hierarchie. Gender není pouze kategorií lidí, ale genderově vnímáme i symboly nebo oblasti lidské činnosti.

1.2 Genderové stereotypy

Stereotyp obecně označuje souhrnný popis určité společenské skupiny, jak v pozitivním smyslu, tak v negativním slova smyslu. Výjimku netvoří ani kategorie muži, ženy.

Genderové stereotypy jsou tedy zjednodušující popisy toho, jak má vypadat maskulinní muž či femininní žena. Podle genderových stereotypů by muž neměl nést žádné rysy ženskosti a naopak. U těchto „univerzálních platností“ se předpokládá, že charakteristiky tvořící genderový stereotyp sdílí všichni příslušníci daného pohlaví. Genderové stereotypy se snaží muže a ženy udržet v určitých rolích, které někomu vyhovují, ale pro mnohé představují překážku. Na základě těchto stereotypů se pak může stát, že člověk žije život, jaký od něj očekává jeho okolí a ne takový, jaký si představuje on sám.¹⁵

V případě, že se člověk vymyká stereotypním obrazům, je na něj pohlíženo ve většině případů negativně. Od toho se pak odvíjí i chování společnosti k takovému jedinci. Každá společnost svým členům předepisuje určité vlastnosti, způsoby chování a vzorce vzájemné interakce v závislosti na jejich pohlaví. Tyto předpisy jsou zakotveny ve společenských institucích, v rodině, náboženství apod. Institucionalizované vzorce genderové diferenciaci souhrnně označujeme jako pohlavně-genderovaný systém společnosti.¹⁶

V kontextu gender a pracovní trh vedou genderové stereotypy k podhodnocování kvalifikace a pracovních zkušeností žen ve prospěch stejně kvalifikovaných mužů.¹⁷

¹⁵ JARCOVSKÁ, Lucie. *Prohlédněme genderové stereotypy*. In: ABC feminismu. Brno, 2004. s. 19-27.

¹⁶ RENZETTI, Claire, CURRAN, Daniel. *Ženy, muži a společnost*. Praha, 2003. s. 20-21.

¹⁷ PAVLÍK, P. *Gender a média, stručný úvod do problematiky*. In LIŠKOVÁ, K., TESAŘOVÁ, J. *Ženská práva jsou lidská práva*. Brno, 2002. s. 138 – 152. ISBN 80-903228-0-8.

1.3 Genderová rovnost

Pojem genderová rovnost znamená, že všechny lidské bytosti by měly mít svobodu rozvíjet své schopnosti a činit vlastní rozhodnutí bez omezení. Tato omezení představují striktní genderové role.

Genderová rovnost znamená stejnou viditelnost, stejné postavení a stejnou účast obou pohlaví ve všech sférách veřejného a soukromého života. Tvoří protipól genderové nerovnosti, nikoliv genderových rozdílů, a jejím cílem je prosazovat plnohodnotnou účast žen a mužů ve společnosti.¹⁸

1.4 Genderová statistika

Všechny statistiky týkající se jednotlivců by měly zahrnovat kategorii pohlaví. Právě pohlaví by mělo být uváděno jako primární prvek veškerých parametrů a charakteristik.

Genderové statistiky poskytují nestranný základ pro politická rozhodnutí, zvyšují povědomí, podporují změny a přináší inspiraci.

Předmět	Ženy		Muži		Rozložení podle pohlaví %	
	Počet	%	Počet	%	Ž	M
Kategorie						
A						
B						
C						
Celkem		100		100		

1.5 Gender studies

Gender se stal předmětem výzkumu Gender studies. Tato vědecká odborná disciplína sleduje různé sociálně a kulturně podmíněné rozdíly mezi muži a ženami ve společnosti jak v minulosti, tak i v současnosti. Cílem Gender studies je nejen sledovat a interpretovat empirická data o rozdílech a zvláštích obou pohlaví, ale vytvářet i sociální senzitivitu a

¹⁸ Tato definice je oficiálně používána Radou Evropy.

kultivovat analytickou schopnost z pohledu gender v sociálních a kulturních otázkách doby včetně sociální politiky.

Gender Studies, o. p. s. je nevládní nezisková organizace sloužící jako informační, konzultační a vzdělávací centrum v otázkách vztahů mužů a žen a jejich postavení ve společnosti. Organizace shromažďuje, dále zpracovává a rozšiřuje informace související s genderovou tematikou.¹⁹

V problematice rovných příležitostí působí také další nevládní neziskové organizace.²⁰

2. Rovné příležitosti ve veřejné správě

Na rovné příležitosti ve veřejné správě můžeme pohlížet jednak z hlediska rovných pracovních příležitostí ve veřejné správě, ale jednak jako rovné příležitosti v procesu činnosti veřejné správy a dopadů rozhodnutí těchto orgánů na obyvatele.

Celkovým cílem veřejných služeb je co nejúčinnější využití disponibilních zdrojů pro dobro celé společnosti. Jako příklad je možné uvést plánování rozpočtu, infrastrukturu, cíle regionálního rozvoje apod. Aby bylo dosaženo účinného využití zdrojů, měl by veřejný orgán vycházet z důkladné znalosti požadavků obyvatel v dané komunitě.

Výchozí materiály pro politická rozhodnutí by měly obsahovat genderové statistiky a měla by být provedena analýza pravděpodobných účinků na ženy a muže. Byla by tak vytvořena základna pro správná rozhodnutí, která by ve větší míře odrážela potřeby obyvatel.

Uplatnění rovných příležitostí nejen ve veřejné správě by mělo být provázeno pravidly, mezi která patří: rovné příležitosti na všech úrovních pracovního procesu, politika podporující sladování péče o rodinu s prací, opatření na podporu profesního života žen apod.

Tradiční stereotypní rozdělení podle pohlaví brzdí nejen pokrok jedince, ale také pokrok jeho pracoviště a společnosti vůbec. Naopak rovnost žen a mužů představuje nejlepší způsob, jak v kladném slova smyslu využít pracovní sílu.

Podle průzkumů vede ženy k veřejné angažovanosti především snaha něco změnit, být prospěšná ostatním a skutečně řešit to, co je potřebné. Další důvod představují schopnosti ženy. Ženy mají oproti mužům lepší sociální citění, dovedou se vžít do řady situací, které mají

¹⁹ SPOUSTOVÁ, Ivana. KRÁLÍKOVÁ-LUŽAIC, Anna, FIALOVÁ, Eva. *Nenechte se diskriminovat a nedovolte to jiným*. Gender Studies, 2008. s. 97.

²⁰ Viz kapitola 2.3

muži tendenci bagatelizovat. Často se dívají na věci objektivněji a vyznávají zásadu méně diskutovat, ale rychleji jednat. Přínos spočívá také v možnosti podívat se na určitou problematiku ženským pohledem. Muži často řeší problémy (nejen v politice) složitě, zdlouhavě, neprakticky a odtrženě od reálného života. V neposlední řadě vstupují ženy do veřejné sféry s cílem realizovat se a konkurovat mužům. Chtějí uplatnit své vzdělání, zkušenosti a kompetence. Veřejně přesvědčit okolí, že jsou stejně schopné jako muži. Cíl představuje spolurozhodování o společenském dění a poukázání na význam role ženy ve společnosti.²¹

Žen ve veřejné sféře pomalu přibývá. Existují však stále bariéry, přes které ženy nemohou vstoupit do veřejné sféry v širším měřítku. Ženy svazuje stálá starost o rodinu, výchova dětí, vžitá odpovědnost za chod celé domácnost. Jak tedy skloubit tuto péči s dalšími úkoly a aktivitami, které přináší práce ve veřejné sféře? Často ženy nenaleznou podporu ani v rodině či přímo v manželovi, který odmítá převzít některé závazky plynoucí z podílení se na domácích pracích apod. Nevidí žádný smysl v tom, aby žena dělala něco mimo vlastní rodinu ve prospěch jiných. Ženy se velmi často setkávají s projevem mužského šovinismu, rivalitou a obecným podceňováním schopností žen ze strany mužů. Muži totiž neradi uznávají ženy ve vyšších funkcích a nechtějí se vzdát svých pozic. Ženy jim mohou pomáhat, ale rozhodovací slovo jim postoupit nechtějí. Celou situaci ovlivňuje aktuální stav věci. Ženy nemají mnoho příkladů k následování. Neustále musí přesvědčovat okolí, že jsou dobré. Možná právě proto velkému počtu žen chybí odvaha, ačkoliv zapojením žen by mohla být aplikována konstruktivní povaha řešení problémů ve veřejné sféře.²²

2.1 Rovné příležitosti

Gender se vztahuje k sociálním rozdílům a k těm vztahům mezi ženami a muži, které jsou získané, měnitelné v čase a široce se liší uvnitř jednotlivých kultur i mezi nimi. Gender vychází z konceptu rovných příležitostí pro muže a ženy.

Rovnost znamená, že všechny lidské bytosti mohou svobodně rozvíjet své schopnosti a že mají svobodnou volbu bez omezení, která jsou dána striktními rolami přisuzovanými ženám a mužům.

²¹ ČSZ – celosvazková diskuse. *Rovnost mužů a žen ve všech rovinách*. Praha, 2007. s. 22-23.

²² ČSZ – celosvazková diskuse. *Rovnost mužů a žen ve všech rovinách*. Praha, 2007. s. 24-25.

Rovné příležitosti vychází z rovnosti mezi ženami a muži, obecně se tato rovnost vztahuje k právům, povinnostem a příležitostem. Předpokládá se rovné zviditelnění, rovná pravomoc a účast příslušníků obou pohlaví ve všech sférách veřejného i soukromého života.²³

Zároveň je nutné si uvědomit, že stejné zacházení nutně nevede k rovnosti, protože ženy a muži mají rozdílné životní podmínky a jsou konfrontováni s různými postoji a s různým očekáváním.

Vývoj v chápání problematiky postavení žen a mužů ve společnosti zaznamenal posun od pojetí „ženské otázky“ k pojetí rovnovážného postavení obou pohlaví ve smyslu rovných příležitostí.²⁴

Pět problémových oblastí pro obě pohlaví představuje:

1. ekonomický život,
2. rovná účast a rovné zastoupení,
3. sociální práva,
4. občanský život,
5. role a stereotypy obou pohlaví.

Za rovné rozdělení z hlediska pohlaví považujeme situaci, kdy se podíl žen a mužů v dané skupině pohybuje mezi 40 % a 60 %. Dlouhodobým cílem je dosažení stavu 50 % obou pohlaví v daném povolání.

Rovnost mezi ženami a muži je záležitostí lidských práv. Vyrovnaná účast žen a mužů v každé oblasti života představuje důležitou podmínku rovnosti mezi ženami a muži.

Důvody pro implementaci rovnosti:

1. spravedlnost, demokracie,
2. ekonomický růst a lepší výkonnost na pracovním trhu,
3. vyšší míra osobní svobody jak pro ženy, tak i pro muže,
4. genderová rovnost a postavení žen na pracovním trhu jsou v přímém vztahu k porodnosti, tedy možnost demografického růstu,
5. kvalitnější rozhodování,
6. jeden ze základních principů EU = povinnost prosazovat rovnost v členských státech.²⁵

²³ ASKLÖF, Cecilia, STRANDBERG, Helena, WENANDER, Karin. *Plán rovnosti žen a mužů*. Praha, 2003, s. 51.

²⁴ *Ženy a muži v datech*. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2005. s. 3 – 6.

Rovné příležitosti mužů a žen v zaměstnání představují východisko změn tradičních společenských rolí. Zvýšená pozornost pak bude věnována situacím rodičů obecně, lepšímu sladění práce rodiny, ženy i muže. Uplatní se svobodná volba muže i ženy v otázce rodičovství. Flexibilní pracovní doba, práce z domova nebo například dětské koutky v zaměstnání podporují rozvoj vztahu rodiče a dítěte.

Rovné příležitosti podpoří ženu, která se stále potýká se stereotypním pohledem na její pracovní výkonnost. Mezi opatření na podporu profesního života žen patří supervize, mentoring, networking apod. Zároveň vedou podle průzkumů rovné příležitosti ke zvýšení produktivity práce, spokojenosti zaměstnanců a zvýšení flexibility nabízených služeb.²⁶

2.2 Směrodatné dokumenty zakotvení rovných příležitostí v České republice

Rovnost občanů bez rozdílu pohlaví zaštiťuje Ústava České republiky a Listina základních lidských práv a svobod.

Teprve po roce 1989, ačkoliv Československá socialistická republika přijala Úmluvu OSN o odstranění všech forem diskriminace žen jako zákon č. 62/1987, v souvislosti s rychlou společenskou změnou se dostala do popředí diskuse o lidských právech, včetně práv žen a jejich rovných příležitostech. Byla přijata celá řada dokumentů na toto téma. Mezi nimi program Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí mužů a žen z roku 1998.

Po přistoupení České republiky do Evropské unie se zvětšil důraz na dodržování lidských práv, tedy i na dodržování rovnosti mužů a žen.

Rovné příležitosti zahrnují pracovněprávní předpisy České republiky jako Zákoník práce (č. 262/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů), Zákon o zaměstnanosti (č. 435/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů), Zákon o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku (č. 1/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů), Zákon o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a některých dalších příspěvkových organizacích a orgánech (č. 143/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů), Občanský soudní řád (č. 99/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů).

²⁵ ASKLÖF, Cecilia, STRANDBERG, Helena, WENANDER, Karin. *Plán rovnosti žen a mužů*. Praha, 2003. s. 13 – 19.

²⁶ MACHOVCOVÁ, Kateřina. *Rovné příležitosti mužů a žen v zaměstnání*. In ABC feminismu. Brno, 2004. s. 29-37.

Česká republika je v oblasti rovných příležitostí vázána mezinárodními smlouvami, mezi které patří Úmluva OSN o odstranění všech forem diskriminace žen (1997), Evropskou sociální chartou, úmluvami Mezinárodní organizace práce, konvencemi Rady Evropy a oběma pakty OSN o lidských právech.

2.3 Institucionální mechanismy rovných příležitostí v České republice

Jako poradní orgán vlády funguje v ČR Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů a Výbor pro rovné příležitosti žen a mužů Rady vlády pro lidská práva.²⁷

Institucionální mechanismy na úrovni jednotlivých ministerstev představují tzv. Gender Focal Points, tedy osoby, pověřené koordinací resortní agendy genderové rovnosti. Dále existuje oddělení Odbor rovnosti žen a mužů Ministerstva práce a sociálních věcí.

V této problematice fungují také stálé orgány Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, mezi které patří Stálá komise pro rodinu a Stálá komise pro rovné příležitosti.²⁸

Při prosazování principu rovných příležitostí pro muže a ženy hrají významnou roli nevládní neziskové organizace. V České republice působí Aperio (organizace usilující o zlepšení postavení rodiny ve společnosti), Asociace podnikatelek a manažerek, Český helsinský výbor (zabývá se lidskými právy), Český svaz žen, Evropská kontaktní skupina v ČR, Fórum 50 % a Gender Studies, o. p. s., Liga lidských práv, Liga otevřených mužů, Nadace Open Society Fund Praha, Národní centrum pro rodinu, Nesehnutí, Profem, o.p.s. a další.

2.4 Cíle politiky rovných příležitostí v České republice

- I. Odbourání genderových stereotypů v myšlení české populace, posilování povědomí o rovných příležitostech mužů a žen,
- II. Zvýšení počtu žen v rozhodovacích pozicích,
- III. Zlepšení podmínek sladování rodinného a pracovního života,
- IV. Odstranění diskriminačního jednání na trhu práce a v zaměstnání,
- V. Zlepšení prevence a ochrany v oblasti domácího násilí.

²⁷ www.vlada.cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rada-pro-rovne-prilezitosti.

²⁸ www.psl.cz/stala-komise-pro-rovne-prilezitosti.

2.5 Mezinárodní legislativa ve vztahu k rovnosti obou pohlaví

Aktéry v mezinárodním kontextu prosazování rovných příležitostí představují například organizace OSN (již v roce 1948 byla přijata Všeobecná deklarace lidských práv), OECD, Rada Evropy, ILO (Mezinárodní organizace práce) apod. Prosazení politiky rovných příležitostí si klade za jeden z hlavních cílů také Evropská unie. Aktivitu vyvíjí Evropská komise v rámci jednotky rovných příležitostí při Generálním ředitelství pro zaměstnanost a sociální záležitosti, dále v oddělení Ženy a věda (CORDIS). Při Evropském parlamentu existuje Výbor pro ženská práva a rovné příležitosti. Funguje také Evropská nadace na zlepšení životních a pracovních podmínek, hospodářský a sociální výbor a Evropská konfederace odborových svazů.

Evropská komise představila v březnu 2006 sociální agendu pro rok 2006 - 2010. Tento dokument nazvaný Cestovní mapa k dosažení rovnosti žen a mužů nastiňuje jakými účinnými a inovativními kroky je možno dosáhnout genderové rovnosti.²⁹

V evropském právním kontextu byly rovné příležitosti obsaženy v Římské smlouvě z roku 1957, v čl. 119 – rovnost v odměňování. Amsterdamská smlouva z roku 1999 zařadila rovné příležitosti mužů a žen mezi prioritní cíle Evropské unie. Dále tuto problematiku řešil Evropský pakt o rovnosti žen a mužů z roku 2006. V tomto roce vznikl Evropský institut pro rovnost žen a mužů. Mezi uvedenými smlouvami byla přijata celá řada směrnic.

Základní dokumenty EU k otázce rovnosti žen a mužů:

- Směrnice Rady 2004/113/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování,
- Směrnice Evropského parlamentu 2002/73/ES, kterou se mění směrnice Rady 76/207/EHS o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky,
- Směrnice Rady 97/80/ES o důkazním břemenu v případech diskriminace na základě pohlaví,
- Směrnice Rady 96/34/ES o Rámcové dohodě o rodičovské dovolené, uzavřené mezi organizacemi UNICE, CEEP a ETUC,

²⁹ www.vlada.cz/rovneprilezitosti

- Směrnice Rady 86/378/EHS o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v systémech sociálního zabezpečení pracovníků,
- Směrnice Rady 79/7/EHS o postupném zavedení rovného zacházení s muži a ženami v oblasti sociálního zabezpečení,
- Směrnice 76/207/EHS o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky,
- Směrnice 75/117/EHS týkající se uplatňování zásady stejné odměny za práci pro muže a ženy.³⁰

2.6 Diskriminace

Diskriminace představuje jakékoliv rozlišování, vylučování nebo preference založené na stanovených kritériích (rasa, barva pleti, pohlaví, náboženství, politický názor, etnický původ, společenské postavení). Na základě těchto kritérií dochází ke zrušení nebo zhoršení rovnosti příležitostí a rovnosti zacházení v zaměstnání.

Přímá diskriminace existuje v případech, kdy v porovnatelných situacích se s jednou osobou zacházelo nebo zachází na základě jejího pohlaví méně příznivě než s jinou osobou.

Nepřímá diskriminace se projevuje v případech, kdy zdánlivě neutrální ustanovení, kritérium nebo praxe způsobí, že se osoby jednoho pohlaví dostanou do nevýhodného postavení v porovnání s osobami druhého pohlaví, pokud toto ustanovení, kritérium nebo praxe nejsou objektivně ospravedlnitelné legitimním cílem a pokud jsou prostředky k dosažení tohoto cíle odpovídající a nutné.³¹

Další druhy diskriminace představuje obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn nebo navádění k diskriminaci.

Diskriminace žen zahrnuje jakýkoliv rozdíl, vyloučení či omezení na základě příslušnosti k ženskému pohlaví, čímž je omezena možnost žen uplatnit práva na základě

³⁰ www.vlada.cz/rovneprilezitosti

³¹ SPOUSTOVÁ, Ivana, KRÁLÍKOVÁ-LUŽAIC, Anna, FIALOVÁ, Eva. *Nenechte se diskriminovat a nedovolte to jiným*. Gender Studies, 2008. s. 51.

rovných podmínek s muži. Za diskriminaci z důvodu pohlaví se považuje i diskriminace z důvodu těhotenství nebo mateřství.³²

2.6.1 Legislativní zákaz diskriminace v České republice

Zákaz diskriminace je zakotven v legislativě České republiky, a to v Listině základních práv a svobod, která ve svém čl. 3 odst. 1 uvádí, že základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického a jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.³³

Zásadu rovného přístupu dále obsahuje zákonná rovina v oblasti zaměstnání, přístupu k veřejným službám a zboží a v oblasti vzdělávání. Ustanovení o právních prostředcích ochrany před diskriminací nalezneme v některých pracovněprávních předpisech.

Platná právní úprava v ČR však nesplňuje požadavky na zajištění rovného zacházení a ochrany před diskriminací. Východiskem by měl být Antidiskriminační zákon, který je připravován od roku 2007.

2.6.2 Vzdělání jako nástroj diskriminace a nerovnosti?

Obecně představuje masové vzdělávání v demokratických společnostech nástroj zvyšování životního standardu a emancipace společnosti jako celku, avšak detailní analýza ukazuje, že toto pravidlo se uplatňuje odlišně v různých sociálních skupinách.

Ukazuje se, že z hlediska dosaženého vzdělání mají ženy stále lepší postavení, a to nejen ve srovnání s minulostí, ale dokonce už dosahují i vyšší vzdělanostní úrovně ve srovnání s muži v současnosti. To se však nijak neodráží v genderové struktuře společnosti, kde jsou ženy stále znevýhodněny.

Tradičně je vzdělání považováno za nástroj sociální mobility. Výzkumy prokazují, že neplatí pravidlo čím vyšší vzdělání, tím větší šance na výhodné postavení na trhu práce a na vyšší příjem. Toto pravidlo neplatí především v případě žen. Ženy jsou vytlačovány do sekundární sféry, mají nižší platy a často čelí diskriminaci. Čím vyšší bude mít žena vzdělání, tím vyšší bude její příjem ve srovnání s ženou s nižším vzděláním, nikoliv však ve srovnání

³² SPOUSTOVÁ, Ivana, KRÁLÍKOVÁ-LUŽAIC, Anna, FIALOVÁ, Eva. *Nenechte se diskriminovat a nedovolte to jiným*. Gender Studies, 2008. s. 13.

³³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.

s méně vzdělaným mužem. Výzkumy prokázaly, že muži s maturitou vydělávají v průměru více než ženy s vyšším odborným vzděláním či s bakalářským titulem a muži s vyšším odborným vzděláním vydělávají více než vysokoškolačky.³⁴

Určité proměny a posuny sice probíhají, ale v celkovém obrazu převažuje reprodukce stávajících nerovností nad vzestupnou mobilitou znevýhodněných. Aspekty genderové nerovnosti jsou zakořeněny hluboko kolem nás a společnost by se měla snažit o jejich minimalizaci. Nerovný přístup ve vzdělání se pak dále odráží na trhu práce. Odstranění tohoto problému představuje jeden z cílů politiky rovných příležitostí.

3. Gender budgeting

Především Evropská unie stimuluje členské státy k sestavování veřejných rozpočtů na základě principu tzv. genderového rozpočtování nebo-li gender budgetingu. Tento postup při sestavování veřejných rozpočtů rozděluje finanční prostředky tak, aby zejména výdajová část rozpočtu³⁵ byla využívána k takovým účelům, které by sloužily ke stejnému zabezpečení potřeb mužů i žen.³⁶

Genderové rozpočtování by mělo být prováděno na všech úrovních veřejných rozpočtů, a tím napomoci k vytváření a prosazování rovných příležitostí. To ovšem neznamená vytvářet oddělené rozpočty pro muže a ženy. Jedná se o zavedení dalšího kritéria do všech procesů vytváření, rozhodování a naplňování veřejných rozpočtů. Rozpočty se pak stávají transparentnější a následně také zodpovědnější k potřebám všech obyvatel.

Genderové rozpočtování přispívá k vyváženosti rozpočtu, ke zlepšení životních podmínek obyvatelstva prostřednictvím poskytování veřejných statků, služeb a vytváří příležitosti pro rozvoj územního celku. Mezi další pozitiva genderového rozpočtování patří ekonomický růst, příznivější demografický vývoj a spokojenost občanů.

Výzkumy prokázaly, že rozpočet sestavený podle principů genderové rovnosti zvyšuje produktivitu a hrubý domácí produkt.³⁷

³⁴ JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. *Genderové aspekty českého školství*. In Sociologický časopis. 2008. roč. 44, č. 4. s. 683-701.

³⁵ Příjmová strana rozpočtu je ovlivňována především zákony a tudíž není samosprávnými celky příliš ovlivnitelná, proto je vhodné zaměřit se hlavně na výdajovou část.

³⁶ PILNÝ, Jaroslav. *Veřejné finance*. Pardubice, 2007. s. 90.

³⁷ FOLTYSOVÁ, Michaela, PAVLÍK, Marek, SIMERSKÁ, Lenka. *Informativní metodika rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů*. Praha, 2004. s. 7.

3.1 Gender mainstreaming

Gender budgeting je uplatňování gender mainstreamingu v rozpočtovém procesu. Genderový mainstreaming představuje důležitou strategii pro dosažení rovnosti žen a mužů. Tato strategie spočívá v začlenění hlediska obou pohlaví do každodenních otázek na všech úrovních rozhodování a ve všech oblastech politiky. Znamená to, že všechny návrhy musí být zvažovány z hlediska příležitosti žen a mužů, situací, potřeb a s cílem dosáhnout rovnosti žen a mužů. Rovnosti žen a mužů je třeba dosahovat změnou norem a přerozdělením moci a zdrojů v oblasti příslušné činnosti.³⁸

Genderový mainstreaming zahrnuje reorganizaci, zlepšování, rozvíjení a hodnocení koncepčních, rozhodovacích a vyhodnocovacích procesů tak, aby bylo hledisko genderové rovnosti zapracováno do všech politik na všech úrovních a ve všech fázích těmi aktéry, kteří se obvykle podílejí na jejich vytváření.³⁹

Genderová problematika, a s tím i genderové rozpočtování, proniká do povědomí lidí. Problémem zůstává její aplikace do praxe.

3.2 Principy gender budgetingu

Rovnost – předpokládá se rovný přístup k prostředkům veřejných rozpočtů, a to jak na straně výdajů, tak na straně příjmů.

Odpovědnost – rovný přístup k prostředkům veřejných rozpočtů výrazně zvyšuje odpovědnost jak za jejich vydávání, tak za jejich získávání.

Výkonnost – rovné rozdělení prostředků mezi muže a ženy je jedním z důležitých předpokladů vyšší výkonnosti v daném odvětví, kam byly prostředky alokovány.

Transparentnost – rovné rozdělení prostředků zajišťuje transparentnost jak při jejich získávání, tak zejména při jejich vydávání.⁴⁰

3.3 Nástroje gender budgetingu

- Statistiky rozdělené podle pohlaví,

³⁸ ASKLÖF, Cecilia, STRANDBERG, Helena, WENANDER, Karin, HEDMAN, Birgitta. *Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů*. Praha, 2003. s. 9.

³⁹ Oficiální definice, se kterou pracuje Rada Evropy.

⁴⁰ PILNÝ, Jaroslav. *Veřejné finance*. Pardubice, 2007. s. 91.

- Citlivost ke genderové segregaci, ke kulturním zvyklostem a ke genderovým normám,
- Spolupráce napříč vládními agenturami a napříč politickými procesy,
- Uvědomování si rozsahu genderových problémů a schopnost vyhledávat skryté či na první pohled neviditelné souvislosti nerovností,
- Nástroje na vyhodnocení cílů a priorit přidružených k politikám,
- Uvědomování si složitosti genderových nerovností,
- Schopnost zasadit politiku do specifického sociálního fenoménu.

3.4 Rozpočtový proces

Předpokladem pro úspěšné fungování každé vládní úrovně včetně územní samosprávy je veřejný rozpočet. V hospodářských a finančních vztazích je obec právnickou osobou s příslušnými právy a povinnostmi, které jsou upraveny v zákoně č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech. Obce hospodaří podle předem schváleného rozpočtu.

Hospodaření obce můžeme vyjádřit následujícím vztahem:

$$F1 + P - V = F2$$

F1 stav peněžních prostředků na začátku roku

F2 stav peněžních prostředků na konci roku

P příjmy rozpočtu

V výdaje rozpočtu

Rozpočtový proces je sestavování návrhu rozpočtu, jeho realizace během rozpočtového období, průběžná a následná kontrola plnění rozpočtu. Během rozpočtového procesu je nutné dodržovat obecně platné rozpočtové zásady:

1. každoročního sestavování a schvalování,
2. zásada reálnosti a pravdivosti rozpočtu,
3. zásada dlouhodobé vyrovnanosti rozpočtu,
4. zásada publicity rozpočtu,
5. zásada jednotnosti rozpočtu,

Rozpočtová skladba je konstruována podle tří základních hledisek třídění:

1. Organizační: navazuje na uspořádání hospodářských činností státu a na odpovědnost příslušných orgánů za hospodaření s rozpočtem. Podle tohoto hlediska se rozpočet dělí na jednotlivé kapitoly.
2. Odvětvové funkční členění: za prvotní považuje hledisko funkce, na které jsou rozpočtové prostředky vynakládány.
3. Druhovému třídění: třídí podle charakteru příjmových a výdajových položek.

Základním předpokladem pro hospodaření obce jsou dostatečně vysoké a pravidelné příjmy. Cílem finančního hospodaření každé obce musí být získání takového množství finančních prostředků, jaké potřebuje na plnění svých základních funkcí.

Rozpočtové příjmy obcí můžeme členit:

Běžné:

- Daňové,
- Nedaňové,
- Transfery,
- Přijaté sdružené neinvestiční finanční prostředky,

Kapitálové:

- Z prodeje movitého a nemovitého majetku,
- Z prodeje akcií a majetkových podílů,
- Kapitálové transfery,
- Přijaté sdružené investiční finanční prostředky,
- Přijaté úvěry,
- Příjmy z emise komunálních obligací,
- Ostatní,

Rozpočtové výdaje lze členit:

- Výdaje na vlastní činnost obce a činnost jí zřizovaných organizací,
- Dotace a návratné finanční výpomoci,

- Splátky,
- Výdaje související s účastí na finančním trhu,
- Příspěvky na společnou činnost na základě sdružení obcí,

Výdaje můžeme dále členit na výdaje běžné, které tvoří asi 2/3 celkových výdajů. Jde především o výdaje na financování běžných, pravidelně se opakujících potřeb. Dalším druhem výdajů jsou výdaje kapitálové, které tvoří asi 1/3 celkových výdajů a vznikají především financováním dlouhodobých, nepravidelných potřeb, hlavně investičních.⁴¹

Za přípravu a sestavování rozpočtu je zodpovědný správce rozpočtu. Na konci kalendářního roku je sestavován závěrečný účet obce, který vyúčtovává veškeré finanční vztahy a hospodaření obce. Součástí závěrečného účtu je zpráva o výsledku přezkoumání hospodaření obce, kterou si je obec povinna nechat udělat buď krajským úřadem, nebo nezávislým auditorem.⁴²

3.5 Obec a rozpočtování v zákonu o obcích

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

Ústavní zákon zakotvuje územní členění České republiky na obce a kraje. Základním územním samosprávným společenstvím občanů je obec. Obec zákon definuje jako veřejnoprávní korporaci s vlastním majetkem, která vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících. Primárně obec usiluje o všestranný rozvoj svého území a pečuje o potřeby svých občanů.

Rozpočet obce ovlivňují legislativní předpisy a možnosti samotné obce rozhodovat o cílech a způsobu jejich naplňování. Rozpočtový proces v obci řeší orgány obce se stanovenými pravomocemi v této oblasti.

Zastupitelstvo obce rozhoduje ve věcech patřících do samostatné působnosti obce. Mimo jiné schvaluje program rozvoje obce, rozpočet obce a závěrečný účet obce. Zastupitelstvo dále zřizuje trvalé a dočasné peněžní fondy obce, rozhoduje o poskytování dotací nad 50 000 Kč v oblasti mládeže, tělovýchovy a sportu, sociálních služeb, podpory rodin, kultury, vzdělávání a vědy, zřizuje a ruší příspěvkové organizace a organizační složky obce, schvaluje jejich zřizovací listiny. Člen zastupitelstva má právo předkládat iniciativy,

⁴¹ PILNÝ, Jaroslav. *Veřejné finance*. Pardubice, 2007. s. 29-37.

⁴² Et al. *Rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů*. Praha, 2007. s. 14.

vznášet interpelace a požadovat informace od zaměstnanců obce působících na obecním úřadě.

Rada obce tvoří výkonný orgán obce v oblasti její samostatné působnosti a je ze své činnosti odpovědná zastupitelstvu obce. Přípravuje zejména návrhy pro jednání zastupitelstva obce a zabezpečuje plnění jím přijatých usnesení, zabezpečuje hospodaření obce podle schváleného rozpočtu, provádí rozpočtové opatření v rozsahu stanoveného zastupitelstvem obce, projednává a řeší návrhy a připomínky na podněty jí předložené členy zastupitelstva nebo komisemi rady, stanovuje rozdělení pravomoci v obecním úřadu.

Finanční výbor je iniciativním a kontrolním orgánem zastupitelstva obce. Provádí kontrolu hospodaření s majetkem a finančními prostředky obce. V praxi se podílí na přípravě rozpočtu obce, vyjadřuje se k sestavenému rozpočtu před jeho schválením a ke změnám v průběhu jeho plnění.

Komise představuje iniciativní a poradní orgán rady obce. Předkládá radě obce svá stanoviska a náměty.

Obecní úřad plní úkoly, které mu uložilo zastupitelstvo obce nebo rada obce, pomáhá výborům a komisím v jejich činnosti.

III. praktická část

4. Genderové rozpočtování v praxi

Na tuto dnes hodně diskutovanou problematiku je nutno dívat se komplexně a nevytahovat jednotlivé body z kontextu. Položky rozpočtu nebo rozpočty sestavené na jeden rok se sice často zdají v lepším případě genderově neutrální, v horším případě genderově slepé, ale je nutné sledovat rozpočty daného subjektu v delším časovém období například pěti let. V praxi je těžko realizovatelné každý rok udržet rozpočet v genderových normách. Dále se každý rok řeší jiné problémy, objevují se neočekávané investice a jevy. Podstatné však je, aby měl každý tvůrce rozpočtu na paměti genderovou problematiku, která se pozitivně promítne do konkrétních situací.

U rozpočtování je důležité sledovat nejen primární účel, ale také sekundární. Často se některý rozpočet jeví genderově neutrální, ale pokud se zamyslíme na druhotný prospěch, prokáže se určité zaměření. Příkladem by zde mohlo být zřízení pečovatelských služeb v obci. Na první pohled se zdá tato aktivita prospěšná pro starší občany, kterou bezesporu je. Pokud se však podíváme dále, prospívá také ženám, které zpravidla doma pečují o starší členy domácnosti. Díky pečovatelskému domu mohou i ony nastoupit do práce a realizovat se nejen v domácnosti.

Rozpočtování v obcích řeší především zastupitelstvo. Otázkou zůstává, do jaké míry jsou konkrétní zastupitelstva natolik různorodě složená, tedy nakolik jsou v zastupitelstvu zastoupeny různé sociální skupiny. I tento aspekt je třeba si uvědomit při posuzování gender budgetingu. Za základní podmínku prosperity obce lze považovat schopnost obce respektive obecního zastupitelstva „reprodukovat“ své obyvatele.

Obecní rozpočtování omezuje samotný stát. Pravidla vychází ze zákona o obcích, který stanovuje pravidla tvorby rozpočtu a na jeho základě obec nerozhoduje o celé peněžní sumě. Konkrétní podoba rozpočtu obce je dána závazností legislativních předpisů a možnostmi rozhodovat o cílech obce a způsobu jejich naplňování. Obligatorně musí obec zajistit oblast školství, sociální péče, zdravotnictví, bezpečnost a životní prostředí. Povinností obcí je zřizovat finanční komise. Rozhodnutí finanční komise pak projednává zastupitelstvo, které může daný návrh odmítnout. Existuje dále účetní osnova výdajů, podle které je obci určeno,

na co peníze smí použít. Rozhodovat o výdajích obce by se mělo uskutečňovat vždy strategicky a komplexně.

Genderová analýza rozpočtu je ve světě prováděna různými způsoby. Existují však dva hlavní způsoby, jak je možné ji uskutečnit.

První z metod se soustředí na použití statistik a kvantifikaci primárního příjemce. Dostupná statistická data jsou rozdělena podle pohlaví ve vztahu k samotnému výdaji. Pomocí takových výsledků je možné dlouhodobě dbát na vyváženost při sestavování rozpočtů. Na základě této metody je možné získat relativně objektivní a přesné výsledky. Mezi nevýhody metody patří větší pracnost, vyšší náklady se zpracováním dat a metoda posuzuje pouze primárního příjemce. Tato metoda není vhodná pro obce s malými rozpočty, kde není možné předpokládat několik investičních projektů najednou.⁴³

Druhá metoda se zaměřuje na subjektivní hodnocení výdajů a hodnocení všech příjemců. Tam, kde je to možné, používá výsledky statistiky a výzkumu, v ostatních případech posuzuje skutečnost odhadem. Výdaje nejsou rozdělovány podle podílu žen a mužů, ale výdaj je jako celek přiřazen ke kategorii (muž, žena, mládež, neutrální, neurčitelné), která má z výdaje převažující prospěch.⁴⁴

4.1 Metodika praktické části

Genderovou analýzu rozpočtu v této práci jsem provedla na základě druhé metody. Nejprve jsem rozčlenila výdaje na skupiny podle zaměření (kultura, sport, školství apod.). Poté jsem oddělila výdaje obligatorní od ostatních. U jednotlivých položek rozpočtu jsem určila primárního a poté sekundárního příjemce. Použila jsem čtyři kategorie – neutrální, muži, ženy, děti a mládež. Pokud se výdaj nejevil zcela neutrálně, vypočítala jsem jeho podíl na celkových výdajích. Tuto hodnotu jsem použila k posouzení velikosti výdajů sloužících ženám a mužům. Tímto způsobem jsem postupovala v jednotlivých letech 2004-2008.

⁴³ FOLTYSOVÁ, Michaela, PAVLÍK, Marek, SIMERSKÁ, Lenka. *Informativní metodika rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů*. Praha, 2004. ISBN 80-85045-14-1. s. 42-43.

⁴⁴ FERRAROVÁ, Eva. *Příručka pro implementaci rovných příležitostí žen a mužů a principů gender mainstreamingu ve veřejné správě v České republice*. Praha, 2007. ISBN 976-80-86520-03-2. s. 7.

5. Obec Radostín nad Oslavou

Radostín nad Oslavou se nachází v kraji Vysočina, ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Žďár nad Sázavou, v nadmořské výšce 526 m. Počet obyvatel se pohybuje nad 900. Součástí obce tvoří osada Zahradiště, vzdálená od Radostína nad Oslavou 3 km, s 35-ti obyvateli.

Tabulka 1 - Demografický vývoj obyvatel obce Radostín nad Oslavou v letech 2004-2008

Obyvatelé obce										
rok	počet obyvatel					narození				
	Σ	MUŽI		ŽENY		Σ	MUŽI		ŽENY	
		Abs.	%	Abs.	%		Abs.	%	Abs.	%
2004	878	463	52,73	415	47,27	16	9	56,25	8	43,75
2005	890	469	52,70	421	47,30	23	11	47,83	12	52,17
2006	906	472	52,10	434	47,90	12	6	50,00	6	50,00
2007	915	471	51,48	444	48,52	14	7	50,00	7	50,00
2008	915	475	51,91	440	48,08	9	4	44,44	5	55,56
úmrť										
	úmrť					přistěhování				
	Σ	MUŽI		ŽENY		Σ	MUŽI		ŽENY	
		Abs.	%	Abs.	%		Abs.	%	Abs.	%
2004	4	2	50,00	2	50,00	7	2	28,57	4	71,43
2005	8	5	62,50	4	37,50	18	4	22,22	9	77,78
2006	9	5	55,56	4	44,44	12	1	8,33	5	91,67
2007	10	5	50,00	5	50,00	11	5	45,46	6	54,55
2008	11	5	45,45	6	54,55	13	8	61,54	5	38,46
vystěhování										
	vystěhování									
	Σ	MUŽI		ŽENY						
		Abs.	%	Abs.	%					
2004	9	3	33,33	6	66,67					
2005	15	7	46,67	8	53,34					
2006	6	3	50,00	3	50,00					
2007	14	3	21,43	11	78,57					
2008	21	8	38,10	13	61,91					

Demografický vývoj obce ukazuje na vyšší procentuelní podíl zastoupení mužského pohlaví. V porovnání s početním zastoupením žen však tento rozdíl není výrazný, pohybuje se okolo 4%.

5.1 Zastupitelstvo obce Radostín nad Oslavou

Tabulka 2 – volby do zastupitelstva v roce 2002

Volby do zastupitelstva v roce 2002					
kandidáti					
Σ	MUŽI			ŽENY	
	Abs.	%	Abs.	%	
34	30	88,24	4	11,76	
průměrný věk kandidátů					
celkem		MUŽI		ŽENY	
46,38		45,93		49,75	
zvolení zastupitelé v politických stranách					
politické strany	Σ	MUŽI		ŽENY	
		Abs.	%	Abs.	%
KDU-ČSL	6	6	100	0	0
bez politické příslušnosti	9	7	77,78	2	22,22

Tabulka 3 – zastupitelstvo obce v letech 2002-2006

Zastupitelstvo obce v letech 2002-2006									
zastupitelé					rada obce				
Σ	MUŽI		ŽENY		Σ	MUŽI		ŽENY	
	Abs.	%	Abs.	%		Abs.	%	Abs.	%
15	13	86,67	2	13,33	6	5	83,33	1	16,67
finanční výbor					kontrolní výbor				
Σ	MUŽI		ŽENY		Σ	MUŽI		ŽENY	
	Abs.	%	Abs.	%		Abs.	%	Abs.	%
3	2	66,67	1	33,33	3	3	100	0	0

Tabulka 4 – Volby do zastupitelstva v roce 2006

Volby do zastupitelstva v roce 2006					
kandidáti					
Σ	MUŽI			ŽENY	
	Abs.	%		Abs.	
34	28	82,35		34	28
průměrný věk kandidátů					
celkem		celkem		celkem	
44,26		44,14		44,83	
zvolení zastupitelé v politických stranách					
politické strany	Σ	MUŽI		ŽENY	
		Abs.	%	Abs.	%
KDU-ČSL	7	7	100	0	0
bez politické příslušnosti	9	6	66,67	3	33,33

Tabulka 5 – zastupitelstvo obce po volbách roku 2006

Zastupitelstvo obce po volbách roku 2006									
zastupitelé					rada obce				
Σ	MUŽI		ŽENY		Σ	MUŽI		ŽENY	
	Abs.	%	Abs.	%		Abs.	%	Abs.	%
15	12	80,00	3	20,00	6	5	83,33	1	16,67
finanční výbor					kontrolní výbor				
Σ	MUŽI		ŽENY		Σ	MUŽI		ŽENY	
	Abs.	%	Abs.	%		Abs.	%	Abs.	%
3	2	66,67	1	33,33	3	3	100	0	0

V rámci genderové analýzy rozpočtu je nutné zmínit složení zastupitelstva obce. V letech 2004-2008 se zastupitelstvo obce vystřídalo po volbách v roce 2006.

Rozpočet obce schvaluje zastupitelstvo obce. V jeho kompetenci je tedy zařadit další kritérium při sestavování rozpočtu – genderové kritérium. Důležitou roli zde hraje 15-ti členné zastupitelstvo obce a jeho složení. Z výše uvedených tabulek vyplývá převaha počtu mužů jak v kandidátních listinách, tak ve zvoleném zastupitelstvu. Ve volbách v roce 2006

byl zaznamenán nárůst počtu kandidujících žen, do zastupitelstva však byla zvolena v porovnání s minulým obdobím pouze jedna žena navíc. V jednotlivých výborech obce se zastoupení mužů a žen nezměnilo.

V posledních volbách je také patrný pokles průměrného věku kandidátů do zastupitelstva. Z toho je možné usuzovat zvýšený zájem mladších osob o hospodaření a dění v obci. Věk zastupitelů obce se po volbách v roce 2006 pohybuje okolo 44 let v případě mužů i žen. Je zajímavé, že v zastupitelstvu zcela chybí věková skupina pod 30 let věku.⁴⁵

Většina zastupitelů se nehlásí k žádné politické příslušnosti. Ostatní zastupitelé reprezentují politickou stranu KDU-ČSL.

Různorodost složení zastupitelstva obce se rozhodně nejeví ideálně jak z pohledu pohlaví, tak z pohledu věkového složení či politické příslušnosti.

5.2 Základní škola Radostín nad Oslavou

Tabulka 6 – Základní škola Radostín nad Oslavou

Základní škola Radostín nad Oslavou										
rok	zaměstnanci					žáci školy				
	Σ	MUŽI		ŽENY		Σ	CHLAPCI		DÍVKY	
		Abs.	%	Abs.	%		Abs.	%	Abs.	%
2004	29	5	17,24	24	82,76	244	136	55,74	108	44,26
2005	28	5	17,86	23	82,14	245	136	55,51	109	44,49
2006	28	6	21,43	22	78,57	238	134	56,30	104	43,70
2007	27	6	22,22	21	77,78	223	122	54,71	101	45,29
2008	27	6	22,22	21	77,78	235	127	54,04	108	45,96

Základní škola Radostín nad Oslavou představuje důležitou položku v rozpočtu obce. Obec je povinna ze zákona přispívat každoročně na provoz této organizace. Velké investiční projekty obce byly za posledních pět let spojeny právě se základní školou.

ZŠ Radostín nad Oslavou odpovídá normám z pohledu složení zaměstnanců podle pohlaví. Podle průzkumů v základním školství převažují ženy-učitelky. Pozice ředitele je

⁴⁵ www.volby.cz/volbydozastupitelstevobce/vysledkyhlasovani/zvolenizastupiteledlevysledku.

zpravidla obsazena mužem. V tomto případě má ženský element vliv i v řídicí pozici ve funkci zástupkyně.

V charakteristice žáků školy podle pohlaví převažují chlapci. Procentuální rozdíl v zastoupení chlapců a dívek se pohybuje kolem 10%.

Součástí základní školy administrativně i prostorově tvoří mateřská škola se čtyřmi pedagogickými pracovníky ženského pohlaví. Počet dětí v mateřské škole se pohybuje kolem čtyřiceti. V posledních dvou letech zaznamenala školka výrazný nárůst žádostí o přijetí dítěte. V programu přijímání nových dětí do školky je zohledněna obtížnější situace žen s malými dětmi, které se chtějí vrátit zpět do zaměstnání. Hned druhé kritérium při posuzování žádostí o přijetí dítěte do školky představuje nástup matky do pracovního poměru.

6. Genderová analýza rozpočtu obce

Tabulka 7 – genderová analýza výdajů v roce 2004

GENDEROVÁ ANALÝZA VÝDAJŮ (ROK 2004)						
OBLAST	POLOŽKA	DETAIL POLOŽKY	PRIMÁRNÍ PŘÍJEMCE	SEKUNDÁRNÍ PŘÍJEMCE	ZDŮVODNĚNÍ	PODÍL NA CELKOVÝCH VÝDAJÍCH %
obligatorní výdaje						
školství	základní škola	provozní příspěvek	děti a mládež	ŽENY	v provozu zaměstnáno 83% žen	31%
	mateřská škola	provozní příspěvek	děti	ŽENY	díky MŠ mohou usilovat o zaměstnání, v provozu zaměstnáno 100% žen	0,63%
sociální služby	pohřebnictví	materiál, služby	neutrální			
zdravotnictví	pomoc zdravotně postiženým		neutrální			
bezpečnost	požární ochrana	platby za provedenou práci, oděv, obuv	neutrální	MUŽI	muži v obci brána jako "kulturní záležitost"	0,35%
životní prostředí	péče o vzhled obce a veřejnou zeleň	materiál, nákup služeb, údržba	neutrální	ŽENY	parky využívány především ženami s malými dětmi	0,15%
další výdaje						
doprava	silnice	opravy, údržba, pohonné hmoty	neutrální	MUŽI	častější využití automobilu	0,50%
	záležitosti pozemních komunikací	výstavba chodníků, nákup služeb	neutrální	ŽENY	častější využití těchto zařízení	0,10%
	provoz veřejné silniční dopravy	údržba autobusové čekárny, výdaje na dopravní obslužnost	neutrální	ŽENY	většina dojíždí do zaměstnání autobusem	0,20%

kultura	knihovnická činnost	knihy, energie, provoz	neutrální	ŽENY	službu využívají ženy - nad 70%	0,10%
	obecní kronika	materiál, ostatní výdaje	neutrální			
	zachování hodnot místní kultury	nákup materiálu	neutrální			
	činnost registrovaných církví a náboženství		neutrální			
	místní rozhlas	údržba a opravy	neutrální			
	ostatní záležitost sdělovacích prostředků - zpravodaj	tisk, další výdaje	neutrální			
	zájmová činnost v kultuře	nákup materiálu, služeb, konzultace	neutrální	ŽENY	větší návštěvnost kulturních akcí žen	1,70%
	sbor pro občanské záležitosti	dary obyvatelstvu při výročí, věcné dary	neutrální			
sport	sportovní zařízení v majetku obce	energie, údržba	neutrální	MUŽI	častěji využívají prostory pro sportovní aktivity	1,30%
	tělovýchovná činnost	dotace organizacím	děti a mládež			
rozvoj	výstavby inženýrských sítí		neutrální			
	územní plánování SÚP		neutrální			
	komunální služby a územní rozvoj	konzultace, pozemky	neutrální			
nakládání s odpady	sběr a svoz odpadů		neutrální			
	využití a zneškodnění nebezpeč. Odpadů		neutrální			
	monitoring nakládání s odpady		neutrální			

správa obce	zastupitelstvo obce	pojistné zaměstnanců, osobní výdaje	neutrální	MUŽI	rozhodování zastupitelstva v rukou mužů - 87%	2,20%
	místní správa	platy zaměstnanců, pomůcky, materiál, energie	neutrální	MUŽI	účetní Ž, matrikářka, zastupitelstvo - převaha mužů	3,60%
bydlení	bytové hospodaření	údržba, opravy, služby	neutrální			
	veřejné osvětlení	provoz, údržba	neutrální	ŽENY	větší riziko bezpečnosti	0,30%
	nebytové hospodaření	zaměstnanci, prádlo, oděv, energie	neutrální		v péči o provoz a vzhled obce zaměstnána žena a muž	
ostatní	činnost obce v lesním hospodářství		neutrální			
	pěstební činnosti	materiál, pohonné hmoty	neutrální			
	pitná voda	voda, příspěvek Svazu vod a kanalizací	neutrální			
	vodní díla v zemědělské krajině	odbahnění rybníků, údržba	neutrální			
	služby peněžních ústavů		neutrální			
	pojištění majetku obce		neutrální			
	převody vlastním fondům		neutrální			
	platba daní		neutrální			

Tabulka 8 – genderová analýza výdajů v roce 2005

GENDEROVÁ ANALÝZA VÝDAJŮ (ROK 2005)						
OBLAST	POLOŽKA	DETAIL POLOŽKY	PRIMÁRNÍ PŘÍJEMCE	SEKUNDÁRNÍ PŘÍJEMCE	ZDŮVODNĚNÍ	PODÍL NA CELKOVÝCH VÝDAJÍCH %
obligatorní výdaje						
školství	základní škola	provozní příspěvek	děti a mládež	ŽENY	v provozu zaměstnáno 82% žen	8,90%
		rekonstrukce tělocvičny	děti a mládež	MUŽI	podle rozvrhu mimoškolních aktivit převažují mužské sporty	63,80%
	mateřská škola	provozní příspěvek	děti	ŽENY	díky MŠ mohou usilovat o zaměstnání, v provozu zaměstnáno 100% žen	1,10%
sociální služby	pohřebnictví	materiál, služby	neutrální			
zdravotnictví	pomoc zdravotně postiženým		neutrální			
bezpečnost	požární ochrana	platby za provedenou práci, oděv, obuv	neutrální	MUŽI	muži v obci brána jako "kulturní záležitost"	0,85%
životní prostředí	péče o vzhled obce a veřejnou zeleň	materiál, nákup služeb, údržba	neutrální	ŽENY	parky využívány především ženami s malými dětmi	0,20%
	pěstební činnosti	materiál, pohonné hmoty	neutrální			
další výdaje						
doprava	silnice	opravy, údržba, pohonné hmoty	neutrální	MUŽI	častější využití automobilu	3,10%
	provoz veřejné silniční dopravy	údržba autobusové čekárny, výdaje na dopravní obslužnost	neutrální	ŽENY	většina dojíždí do zaměstnání autobusem	0,30%

kultura	knihovnická činnost	knihy, energie, provoz	neutrální	ŽENY	službu využívají ženy - nad 70%	0,20%
	obecní kronika	materiál, ostatní výdaje	neutrální			
	zachování hodnot místní kultury	nákup materiálu	neutrální			
	činnost registrovaných církví a náboženství		neutrální			
	místní rozhlas	údržba a opravy	neutrální			
	ostatní záležitost sdělovacích prostředků - zpravodaj	tisk, další výdaje	neutrální			
	zájmová činnost v kultuře	nákup materiálu, služeb, konzultace	neutrální	ŽENY	větší návštěvnost kulturních akcí žen	1,20%
	sbor pro občanské záležitosti	dary obyvatelstvu při výročí, věcné dary	neutrální			
sport	sportovní zařízení v majetku obce	energie, údržba	neutrální	MUŽI	častěji využívají prostory pro sportovní aktivity	0,13
	tělovýchovná činnost	dotace organizacím	děti a mládež			
rozvoj	výstavby inženýrských sítí		neutrální			
	územní plánování SÚP		neutrální			
	komunální služby a územní rozvoj	konzultace, pozemky	neutrální			
nakládání s odpady	sběr a svoz odpadů		neutrální			
	využití a zneškodnění nebezpeč. Odpadů		neutrální			
	monitoring nakládání s odpady		neutrální			

správa obce	zastupitelstvo obce	pojistné zaměstnanců, osobní výdaje	neutrální	MUŽI	rozhodování zastupitelstva v rukou mužů - 87%	4%
	místní správa	platy zaměstnanců, pomůcky, materiál, energie	neutrální	MUŽI	účetní Ž, matrikářka, zastupitelstvo - převaha mužů	6,30%
bydlení	bytové hospodaření	údržba, opravy, služby	neutrální			
	veřejné osvětlení	provoz, údržba	neutrální	ŽENY	větší riziko bezpečnosti	0,72%
	nebytové hospodaření	zaměstnanci, prádlo, oděv, energie	neutrální		v péči o provoz a vzhled obce zaměstnána žena a muž	
ostatní	činnost obce v lesním hospodářství		neutrální			
	pitná voda	voda, příspěvek Svazu vod a kanalizací	neutrální			
	vodní díla v zemědělské krajině	odbahnění rybníků, údržba	neutrální			
	služby peněžních ústavů		neutrální			
	pojištění majetku obce		neutrální			
	převody vlastním fondům		neutrální			
	platba daní		neutrální			

Tabulka 9 – genderová analýza výdajů v roce 2006

GENDEROVÁ ANALÝZA VÝDAJŮ (ROK 2006)						
OBLAST	POLOŽKA	DETAIL POLOŽKY	PRIMÁRNÍ PŘÍJEMCE	SEKUNDÁRNÍ PŘÍJEMCE	ZDŮVODNĚNÍ	PODÍL NA CELKOVÝCH VÝDAJÍCH %
obligatorní výdaje						
školství	základní škola	provozní příspěvek	děti a mládež	ŽENY	v provozu zaměstnáno 79% žen	16,30%
	mateřská škola	provozní příspěvek	děti	ŽENY	díky MŠ mohou usilovat o zaměstnání, v provozu zaměstnáno 100% žen	2%
sociální služby	pohřebnictví	materiál, služby	neutrální			
zdravotnictví	pomoc zdravotně postiženým		neutrální			
bezpečnost	požární ochrana	platby za provedenou práci, oděv, obuv	neutrální	MUŽI	muži v obci brána jako "kulturní záležitost"	2,40%
životní prostředí	péče o vzhled obce a veřejnou zeleň	materiál, nákup služeb, údržba	neutrální	ŽENY	parky využívány především ženami s malými dětmi	0,30%
	pěstební činnosti	materiál, pohonné hmoty	neutrální			
další výdaje						
doprava	silnice	opravy, údržba, pohonné hmoty	neutrální	MUŽI	častější využití automobilu	8,40%
	záležitosti pozemních komunikací	výstavba chodníků, nákup služeb	neutrální	ŽENY	častější využití těchto zařízení	0,60%
	provoz veřejné silniční dopravy	údržba autobusové čekárny, výdaje na dopravní obslužnost	neutrální	ŽENY	většina dojíždí do zaměstnání autobusem	0,50%
kultura	knihovnická činnost	knihy, energie, provoz	neutrální	ŽENY	službu využívají ženy - nad 70%	0,30%

	obecní kronika	materiál, ostatní výdaje	neutrální			
	zachování hodnot místní kultury	nákup materiálu	neutrální			
	činnost registrovaných církví a náboženství		neutrální			
	místní rozhlas	údržba a opravy	neutrální			
	ostatní záležitost sdělovacích prostředků - zpravodaj	tisk, další výdaje	neutrální			
	zájmová činnost v kultuře	nákup materiálu, služeb, konzultace	neutrální	ŽENY	větší návštěvnost kulturních akcí žen	1,80%
	sbor pro občanské záležitosti	dary obyvatelstvu při výročí, věcné dary	neutrální			
sport	sportovní zařízení v majetku obce	energie, údržba	neutrální	MUŽI	častěji využívají prostory pro sportovní aktivity	0,30%
	využití volného času dětí a mládeže	dětský den, pohádkový les	děti a mládež			
	tělovýchovná činnost	dotace organizacím	děti a mládež			
rozvoj	výstavby inženýrských sítí		neutrální			
	územní plánování SÚP		neutrální			
	komunální služby a územní rozvoj	konzultace, pozemky	neutrální			
nakládání s odpady	sběr a svoz odpadů		neutrální			
	využití a zneškodnění nebezpeč. Odpadů		neutrální			
	monitoring nakládání s odpady		neutrální			

správa obce	zastupitelstvo obce	pojistné zaměstnanců, osobní výdaje	neutrální	MUŽI	rozhodování zastupitelstva v rukou mužů - 80%	6,80%
	místní správa	platy zaměstnanců, pomůcky, materiál, energie	neutrální	MUŽI	účetní Ž, matrikářka, zastupitelstvo - převaha mužů	9,70%
bydlení	bytové hospodaření	údržba, opravy, služby	neutrální			
	veřejné osvětlení	provoz, údržba	neutrální	ŽENY	větší riziko bezpečnosti	1,00%
	nebytové hospodaření	zaměstnanci, prádlo, oděv, energie	neutrální		v péči o provoz a vzhled obce zaměstnána žena a muž	
ostatní	činnost obce v lesním hospodářství		neutrální			
	pitná voda	voda, příspěvek Svazu vod a kanalizací	neutrální			
	vodní díla v zemědělské krajině	odbahnění rybníků, údržba	neutrální			
	odvádění a čištění odpadních vod		neutrální			
	služby peněžních ústavů		neutrální			
	pojištění majetku obce		neutrální			
	převody vlastním fondům		neutrální			
	platba daní		neutrální			

Tabulka 10 – genderová analýza výdajů v roce 2007

GENDEROVÁ ANALÝZA VÝDAJŮ (ROK 2007)						
OBLAST	POLOŽKA	DETAIL POLOŽKY	PRIMÁRNÍ PŘÍJEMCE	SEKUNDÁRNÍ PŘÍJEMCE	ZDŮVODNĚNÍ	PODÍL NA CELKOVÝCH VÝDAJÍCH %
obligatorní výdaje						
školství	základní škola	rekonstrukce kuchyně	děti a mládež	ŽENY	odběr obědů mimo žáky a zaměstnance školy - převaha žen	24,70%
	mateřská škola	provozní příspěvek	děti	ŽENY	díky MŠ mohou usilovat o zaměstnání, v provozu zaměstnáno 100% žen	2,90%
sociální služby	pohřebnictví	materiál, služby	neutrální			
		projekt rozšíření hřbitova	neutrální			
zdravotnictví	pomoc zdravotně postiženým		neutrální			
bezpečnost	požární ochrana	platby za provedenou práci, oděv, obuv	neutrální	MUŽI	muži v obci brána jako "kulturní záležitost"	1,60%
životní prostředí	péče o vzhled obce a veřejnou zeleň	materiál, nákup služeb, údržba	neutrální	ŽENY	parky využívány především ženami s malými dětmi	0,53%
	pěstební činnosti	materiál, pohonné hmoty	neutrální			
další výdaje						
doprava	silnice	opravy, údržba, pohonné hmoty	neutrální	MUŽI	častější využití automobilu	1%
	záležitosti pozemních komunikací	výstavba chodníků, nákup služeb	neutrální	ŽENY	častější využití těchto zařízení	4,40%

	provoz veřejné silniční dopravy	údržba autobusové čekárny, výdaje na dopravní obslužnost	neutrální	ŽENY	většina dojíždí do zaměstnání autobusem	0,70%
kultura	knihovnická činnost	knihy, energie, provoz	neutrální	ŽENY	službu využívají ženy - nad 70%	0,40%
	obecní kronika	materiál, ostatní výdaje	neutrální			
	zachování hodnot místní kultury	nákup materiálu	neutrální			
	činnost registrovaných církví a náboženství		neutrální			
	místní rozhlas	údržba a opravy	neutrální			
	ostatní záležitost sdělovacích prostředků - zpravodaj	tisk, další výdaje	neutrální	ŽENY	podle průzkumu se o zpravodaj zajímají více ženy, někteří muži o existenci zpravodaje ani netuší	3,20%
	zájmová činnost v kultuře	nákup materiálu, služeb, konzultace	neutrální	ŽENY	větší návštěvnost kulturních akcí žen	2,80%
	sbor pro občanské záležitosti	dary obyvatelstvu při výročí, věcné dary	neutrální			
sport	sportovní zařízení v majetku obce	energie, údržba	neutrální	MUŽI	častěji využívají prostory pro sportovní aktivity	0,23%
	využití volného času dětí a mládeže	dětský den, pohádkový les	děti a mládež			
	tělovýchovná činnost	dotace organizacím	děti a mládež			
rozvoj	výstavby inženýrských sítí		neutrální			
	územní plánování SÚP		neutrální			

	komunální služby a územní rozvoj	konzultace, pozemky	neutrální			
nakládání s odpady	sběr a svoz odpadů		neutrální			
	využití a zneškodnění nebezpeč. Odpadů		neutrální			
	monitoring nakládání s odpady		neutrální			
správa obce	zastupitelstvo obce	pojistné zaměstnanců, osobní výdaje	neutrální	MUŽI	rozhodování zastupitelstva v rukou mužů - 80%	11,60%
	místní správa	platy zaměstnanců, pomůcky, materiál, energie	neutrální	MUŽI	účetní Ž, matrikářka, zastupitelstvo - převaha mužů	16%
	služby telekomunikací	konzultace, nákup služeb	neutrální			
bydlení	bytové hospodaření	údržba, opravy, služby	neutrální			
	veřejné osvětlení	provoz, údržba	neutrální	ŽENY	větší riziko bezpečnosti	1,80%
	nebytové hospodaření	zaměstnanci, prádlo, oděv, energie	neutrální		v péči o provoz a vzhled obce zaměstnána žena a muž	
ostatní	činnost obce v lesním hospodářství		neutrální			
		pěstební činnost	neutrální			
	pitná voda	voda, příspěvek Svazu vod a kanalizací	neutrální			
	vodní díla v zemědělské krajině	odbahnění rybníků, údržba	neutrální			
	služby peněžních ústavů		neutrální			
	pojištění majetku obce		neutrální			
	převody vlastním fondům		neutrální			
	platba daní		neutrální			

Tabulka 11 – genderová analýza výdajů v roce 2008

GENDEROVÁ ANALÝZA VÝDAJŮ (ROK 2008)						
OBLAST	POLOŽKA	DETAIL POLOŽKY	PRIMÁRNÍ PŘÍJEMCE	SEKUNDÁRNÍ PŘÍJEMCE	ZDŮVODNĚNÍ	PODÍL NA CELKOVÝCH VÝDAJÍCH %
obligatorní výdaje						
školství	základní škola	rekonstrukce kuchyně	děti a mládež	ŽENY	odběr obědů mimo žáky a zaměstnance školy - převaha žen	24,70%
	mateřská škola	provozní příspěvek	děti	ŽENY	díky MŠ mohou usilovat o zaměstnání, v provozu zaměstnáno 100% žen	2,90%
sociální služby	pohřebnictví	materiál, služby	neutrální			
		projekt rozšíření hřbitova	neutrální			
zdravotnictví	pomoc zdravotně postiženým		neutrální			
bezpečnost	požární ochrana	platby za provedenou práci, oděv, obuv	neutrální	MUŽI	muži v obci brána jako "kulturní záležitost"	1,60%
životní prostředí	péče o vzhled obce a veřejnou zeleň	materiál, nákup služeb, údržba	neutrální	ŽENY	parky využívány především ženami s malými dětmi	0,53%
	pěstební činnosti	materiál, pohonné hmoty	neutrální			
další výdaje						
doprava	silnice	opravy, údržba, pohonné hmoty	neutrální	MUŽI	častější využití automobilu	1%
	záležitosti pozemních komunikací	výstavba chodníků, nákup služeb	neutrální	ŽENY	častější využití těchto zařízení	4,40%

	provoz veřejné silniční dopravy	údržba autobusové čekárny, výdaje na dopravní obslužnost	neutrální	ŽENY	většina dojíždí do zaměstnání autobusem	0,70%
kultura	knihovnická činnost	knihy, energie, provoz	neutrální	ŽENY	službu využívají ženy - nad 70%	0,40%
	obecní kronika	materiál, ostatní výdaje	neutrální			
	zachování hodnot místní kultury	nákup materiálu	neutrální			
	činnost registrovaných církví a náboženství		neutrální			
	místní rozhlas	údržba a opravy	neutrální			
	ostatní záležitost sdělovacích prostředků - zpravodaj	tisk, další výdaje	neutrální	ŽENY	podle průzkumu se o zpravodaj zajímají více ženy, někteří muži o existenci zpravodaje ani netuší	3,20%
	zájmová činnost v kultuře	nákup materiálu, služeb, konzultace	neutrální	ŽENY	větší návštěvnost kulturních akcí žen	2,80%
	sbor pro občanské záležitosti	dary obyvatelstvu při výročí, věcné dary	neutrální			
sport	sportovní zařízení v majetku obce	energie, údržba	neutrální	MUŽI	častěji využívají prostory pro sportovní aktivity	0,23%
	využití volného času dětí a mládeže	dětský den, pohádkový les	děti a mládež			
	tělovýchovná činnost	dotace organizacím	děti a mládež			
rozvoj	výstavby inženýrských sítí		neutrální			
	územní plánování SÚP		neutrální			

	komunální služby a územní rozvoj	konzultace, pozemky	neutrální			
nakládání s odpady	sběr a svoz odpadů		neutrální			
	využití a zneškodnění nebezpeč. Odpadů		neutrální			
	monitoring nakládání s odpady		neutrální			
správa obce	zastupitelstvo obce	pojistné zaměstnanců, osobní výdaje	neutrální	MUŽI	rozhodování zastupitelstva v rukou mužů - 80%	11,60%
	místní správa	platy zaměstnanců, pomůcky, materiál, energie	neutrální	MUŽI	účetní Ž, matrikářka, zastupitelstvo - převaha mužů	16%
	služby telekomunikací	konzultace, nákup služeb	neutrální			
bydlení	bytové hospodaření	údržba, opravy, služby	neutrální			
	veřejné osvětlení	provoz, údržba	neutrální	ŽENY	větší riziko bezpečnosti	1,80%
	nebytové hospodaření	zaměstnanci, prádlo, oděv, energie	neutrální		v péči o provoz a vzhled obce zaměstnána žena a muž	
ostatní	činnost obce v lesním hospodářství		neutrální			
		pěstební činnost	neutrální			
	pitná voda	voda, příspěvek Svazu vod a kanalizací	neutrální			
	vodní díla v zemědělské krajině	odbahnění rybníků, údržba	neutrální			
	služby peněžních ústavů		neutrální			
	pojištění majetku obce		neutrální			
	převody vlastním fondům		neutrální			
	platba daní		neutrální			

Obec Radostín nad Oslavou není příliš velká. Tomu odpovídá její rozpočet, který je z velké části předem dán. Položky výdajů se každoročně opakují, liší se pouze velikostí částky. Žlutě vyznačená políčka upozorňují na položky v rozpočtu, které se od předešlého roku odlišují, červené písmo zvýrazňuje změnu složení zastupitelstva.

Na první pohled se tento rozpočet zdá být genderově neutrální, výdaje se jeví jako prospěšné pro všechny obyvatele bez rozdílu pohlaví. Druhý pohled na tento rozpočet zohledňuje praxi a poznatky ze situace v obci. Položka sekundární příjemce vykazuje rozdíly mezi pohlavím v užívání služby či statku v obci s příslušným zdůvodněním. Některá zdůvodnění vyplývají z předchozích statistik zastupitelstva obce a zaměstnanců a žáků místní základní školy.

Výše výdajů jednotlivých položek se každoročně mění podle aktuálního finančního stavu obce a podle plánovaných či neplánovaných aktivit, které je nutné provést.

Procentuelní podíl výdajů na jednotlivé položky vzhledem k celkovým ročním výdajům ukazuje převahu výdajů směřujících k mužské části obyvatel obce, ačkoliv se v analýze výdajů vyskytuje více položek, kde jsou sekundárními příjemci ženy.

Velký investiční projekt obce za posledních pět let představuje rekonstrukce tělocvičny základní školy. Budova určená v první řadě pro školní výuku dětí slouží druhotně ke sportovním aktivitám, které využívají z větší části muži.

Obec se soustředí na rozšíření možnosti bydlení. Vyplývá to z dosavadních aktivit a z budoucího výhledu obce. Podle finančních možností proběhla a bude probíhat výstavba inženýrských sítí a následný prodej parcel pro výstavbu rodinných domků.

IV. Závěr

Genderovou analýzu rozpočtu by si v rámci genderově správného rozpočtování měla vytvořit každá obec bez ohledu na její velikost. Genderové rozpočtování by mělo být prováděno na všech úrovních veřejných rozpočtů a mělo by být součástí politiky každého státního orgánu nebo územně-samosprávného celku.

Z tabulky demografického vývoje obyvatel obce Radostín nad Oslavou vyplývá, že zde žije přibližně stejný počet mužů a žen. Stejně tak je tomu v populaci obecně. Genderové rozpočtování je tedy logickým vyústěním této situace, kdy by měly být ve spravedlivém poměru rozdělovány peníze z veřejných zdrojů mezi muže a ženy. Vzhledem k tomu, že ženy jsou daňovými poplatníky stejně jako muži, je nutné brát v potaz jejich potřeby a požadavky.

Z genderové analýzy rozpočtu obce Radostín nad Oslavou vyplývají určité nedostatky. Zcela jistě by mělo dojít ke zvýšení účasti žen na rozhodování. Rovné zastoupení pohlaví vede ke spravedlivějšímu rozdělení zdrojů. Tento bod je však obtížně uskutečnitelný, pokud si tuto situaci neuvědomí občané respektive občanky a aktivněji se neprosadí. Podle prezenční listiny hostů na schůzích zastupitelstva usuzují, že obyvatelky obce nejsou zcela lhostejné k dění v obci a k jejímu hospodaření.

Další nutnou podmínku genderového rozpočtování obce představuje stanovisko zastupitelstva obce, které by mělo být ochotné respektovat rovné příležitosti v obecní politice a rozpočtu. Této praxi předchází informovanost členů zastupitelstva o teoretickém základu gender budgetingu a o jeho přínosech. Legislativa České republiky umožňuje zřídit v obci komisi pro rovné příležitosti. Dodržování rovných přístupů v praxi zvyšuje transparentnost, odpovědnost a přístupnost veřejné správy vůči všem obyvatelům.

Rozpočtování v obci Radostín nad Oslavou z hlediska rovnosti obou pohlaví není ideální, avšak zároveň nevykazuje přímo alarmující výsledky. Svě místo by zde měla mít intenzivnější osvěta pracovníků úřadu ohledně genderového rozpočtování a vedení genderových statistik.

Obec Radostín nad Oslavou leží ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Žďár nad Sázavou. Oslovila jsem starostu této obce s otázkou, zda uplatňují v rozpočtovém procesu princip gender mainstreamingu. Odpověď: „Rozpočet města Žďáru nad Sázavou se zdá být spíše genderově slepý, snažíme se zohledňovat aktuální situaci a potřeby všech obyvatel, genderové hledisko zde zatím nemá příliš velkou váhu.“

Obec Radostín nad Oslavou se nachází v kraji Vysočina, kde byla v roce 2003 založena Rada pro rozvoj lidských zdrojů. Program rozvoje kraje schválený v roce 2005 obsahuje tři dokumenty – Profil kraje Vysočina, SWOT analýzu kraje Vysočina a programovou část Programu rozvoje. V těchto dokumentech nejsou v programových cílech zdůrazněny rovné příležitosti, stejně tak zde nenalezneme genderové statistiky. Výjimku představuje kapitola Struktura zaměstnanosti v programu Profil kraje Vysočina, kde jsou z deseti statistik pouze tři členěny na ženy/muže. Kraj Vysočina zatím není příliš dobrým příkladem v oblasti genderové problematiky.

Genderové rozpočtování dnes ještě není závazné, ale postupně bude ve využívání finančních prostředků čím dál více zohledňováno. V České republice genderovou problematiku výrazně ovlivnil vstup do Evropské Unie v roce 2004. Směr sociální politiky EU rovné příležitosti jednoznačně podporuje.

Seznam použité literatury

- ABRAMS, Lynn. *Zrození moderní ženy*. Brno, 2005. ISBN 80-7325-060-8.
- ASKLÖF, Cecilia, STRANDBERG, Helena, WENANDER, Karin, HEDMAN, Birgitta. *Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů*. Praha, 2003.
- ASKLÖF, Cecilia, STRANDBERG, Helena, WENANDER, Karin. *Plán rovnosti žen a mužů*. Praha, 2003.
- BOCKOVÁ, Gisela. *Ženy v evropských dějinách od středověku do současnosti*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-494-7.
- BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001. ISBN 80-244-0248-3.
- CONNELL, R. W. (2002): *Gender*. Cambridge: Polity Press. s. 76 – 91.
- CROMPTON, Rosemary, LYONETTE, Clare. *Work-Life Balance in Europe. Acta Sociologica*. 2006, no. 49, s. 380-393.
- ČERMÁKOVÁ, Marie. *Souvislosti a změny genderových diferencí v české společnosti v 90. letech*. Praha, 2000. ISBN 80-85950-83-9.
- ČSZ – celosvazková diskuse. *Rovnost mužů a žen ve všech rovinách*. Praha, 2007.
- Et al. *Rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7380-046-8.
- FERRAROVÁ, Eva. *Příručka pro implementaci rovných příležitostí žen a mužů a principů gender mainstreamingu ve veřejné správě v České republice*. Praha, Gender Studier, 2007. 25 s. ISBN 976-80-86520-03-2.
- FOLTYSOVÁ, Michaela, PAVLÍK, Marek, SIMERSKÁ, Lenka. *Informativní metodika rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů*. Praha, 2004. ISBN 80-85045-14-1.
- HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha, 1999. ISBN 80-7106-380-0.
- MALINSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3.

OAKLEY, Ann, POLÁČKOVÁ, Milena, POLÁČEK, Martin. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha, 2000. ISBN 80-7178-403-6.

PAVLÍK, P. *Gender a média, stručný úvod do problematiky*. In LIŠKOVÁ, K., TESAŘOVÁ, J. *Ženská práva jsou lidská práva*. Brno, 2002. s. 138 – 152. ISBN 80-903228-0-8.

PERNOUDOVÁ, Regine. *Žena v době katedrál*. Praha, 2002. ISBN 80-7021-544-5.

PILNÝ, Jaroslav. *Veřejné finance*. Pardubice, 2007. ISBN 978-80-7194-963-3.

RENZETTI, Claire, CURRAN, Daniel. *Ženy, muži a společnost*. Praha, 2003. ISBN 80-246-0525-2.

SMETÁČKOVÁ, I. *Příručka pro genderově citlivé vedení škol*. Otevřená společnost, Praha, 2007. ISBN 978-80-87110-01-0.

SPOUSTOVÁ, Ivana. KRÁLÍKOVÁ-LUŽAIC, Anna, FIALOVÁ, Eva. *Nenechte se diskriminovat a nedovolte to jiným*. Gender Studies, 2008. ISBN 978-80-86520-09-4.

VALDROVÁ-DECARTI, Jana, et al. *ABC feminismu*. Brno, 2004. ISBN 80-903228-3-2.

VAN DER LIPPE, Tanja, KOPS, Yvonne, JAGER, Annet. *Combination pressure: The Paid Work-Family Balance of Men and Woman in European Countries*. *Acta Sociologica*. 2006, no. 49, s. 304-319.

VĚŠÍNOVÁ, Eva, MAŘÍKOVÁ, Hana. *Společnost mužů a žen z aspektu gender*. Praha, 1999.

Zaostřeno na ženy, na muže. Praha, Český statistický úřad, 2007. ISBN 978-80-250-1608-4.

Ženy a muži v datech. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2005.

Internetové zdroje

www.genderonline.cz/casopis/rubriky/rovnoprilezitosti.

www.genderonline.cz/casopis/rubriky/gender.

www.feminismus.cz/rovnoprilezitosti/seznamtesesgenderovymrozpocovanim.

www.diskriminace.cz/do-gender.

www.vlada.cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rada-pro-rovne-prilezitosti.
www.psp.cz/stala-komise-pro-rovne-prilezitosti.
www.nesehnutí.cz/zenskaprava.ecn.cz/informaterialy.
www.osf.cz/programove-oblasti/lidska-prava/gender.
www.genderstudies.cz/aktivity/genderoverozpoctovani.
www.csz.cz/sekce/Projekty-Ceskeho-svazu-zen/Modelovy-program-podpory-sladovani-profesniho-a-rodinneho-zivota-kraj-Vysocina.
www.dema-praha.cz/regionální-informace-Vysocina.
www.sagepublications.com/librarians.

Legislativa

Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Demografický vývoj obyvatel obce Radostín nad Oslavou v letech 2004-2008

Tabulka 2 – Volby do obecního zastupitelstva v roce 2002

Tabulka 3 – Zastupitelstvo obce v letech 2002-2006

Tabulka 4 – Volby do obecního zastupitelstva v roce 2006

Tabulka 5 – Zastupitelstvo obce po volbách v roce 2006

Tabulka 6 – Základní škola Radostín nad Oslavou

Tabulka 7 – Genderová analýza výdajů v roce 2004

Tabulka 8 - Genderová analýza výdajů v roce 2005

Tabulka 9 - Genderová analýza výdajů v roce 2006

Tabulka 10 - Genderová analýza výdajů v roce 2007

Tabulka 11 - Genderová analýza výdajů v roce 2008